

Menteşe Gazetesi

Paris Barış Konferansı'nda verilen karar üzerine 15 Mayıs 1919 günü İzmir'i işgal eden Yunanistan, işgalini Aydın vilayetinin içlerine doğru genişletmeye başladı. Bunun üzerine Türkler silahlı direnişe geçtiği gibi çeşitli yollarla da hakkını savunmaya ve seslerini iç ve dış kamuoyuna duyurmaya çalıştı. Özellikle Aydın'ın işgali ve sonrasında yaşananlar nedeniyle merkezi Muğla olan **Menteşe sancağı** da işgale açık bir hale geldi. **Menteşe sancağının** bir özelliği, Yunan ve İtalyan işgal tehdidini aynı anda yaşamasıdır. Bu tehdit iki ülkenin de işgal kuvvetlerinin sancak ve vilayetin değişik yerlerinde bulunmasından ibaret değildir. Aynı zamanda başta Fethiye ve Marmaris olmak üzere kıyı kesimleri; İtalya ve Yunanistan hâkimiyetindeki adalara yakınlıkları sebebiyle ve denizden gelen Rum çete faaliyetleriyle tehlide açık durumdaydı. Bu tehdit Muğlalıları mücadeleyi daha etkin yürütmek için farklı arayışlara yöneltti.

İzmir'in işgal edildiği 15 Mayıs 1919 akşamı **Menteşe Belediye Başkanı Ragıp Bey'in** çağrısı üzerine bir araya gelen Muğlalı aydınlar ertesi gün tekrar toplanarak "**Menteşeliler Müdafaa-i Vatan Cemiyeti**"ni kurdu. Bu örgütlenmenin diğer bir ayağı olarak bir de gazete çıkartılmasına karar verildi. Muğla'da bir gazete çıkarılması fikri **Ulalı Cavit Bey**'indir. Karar verildikten sonra matbaanın kurulması için İtalyanlardan yardım istendi. Marmaris'te bulunan Tabip **Yüzbaşı Filippo Naccarato**'nun bu fikre sıcak bakmasıyla Haziran 1919'da basımevi için gerekli olan araçlar Roma'dan getirildi. Muğla'da **Hacılar Hanı**'na kurulan matbaada basılan **Menteşe**'nin ilk sayısı 30 Haziran 1919'da yayımlandı.

Menteşe gazetesi toplam 7 sayı çıkabilmiştir. 7 sayıdan dört sayısı dörder sayfa, üç sayı ikişer sayfa olarak yayımlanmıştır. İlk sayıdan başka, ikinci, dördüncü ve beşinci sayılar dörder sayfa, üçüncü, altıncı ve yedinci sayılar da ikişer sayfa olarak yayımlanmıştır. **Menteşe** tam anlamıyla bir mahalli gazete kimliğindedir. İstanbul basını aracılığıyla aldığı dış haberleri okuyucularına iletirken bölgeye ait haberlere de geniş yer ayrılmıştır. Gazetenin her sayısında mutlaka bir başyazı yayımlanmıştır. Bu yazılar çoğunlukla Yunanlılar ve onların Aydın vilayetindeki işgalleri hakkındadır. Gazete Türklerin hakkını ve menfaatlerini savunurken; Anadolu'nun Türklüğünü ispatlamaya çalışmıştır. Yunanlar "adi, azgın, alçak" gibi sert ifadelerle eleştirilmiştir. Aslında **Menteşe**, Yunanların maşa olarak kullanıldıklarının, asıl suçluların onları Anadolu'ya gönderen İngiltere ve Fransa olduğunun farkındadır. Dolayısıyla Yunanlara karşı gösterilen tepki aslında bütün emperyalist güçlere karşı gösterilmiştir.

Gazetenin ilk sayısında verilen bilgilere göre **Menteşe**, 30 Haziran 1919 Pazartesi günü yayımlanmaya başlamıştır. İlk sayının manşetini verdiğimiz **Menteşe**'de de görüleceği üzere gazetenin pazar günü çıktığı yazılmıştır. Oysa kontrol edilince görülecektir ki, Miladi 30 Haziran 1335 ve Hicri 1 Şevval 1337 tarihleri 30 Haziran 1919 Pazartesi gününe tekabül etmektedir. **Menteşe gazetesi**ni'nin künyesi şöyledir: "Pazar ve perşembe günleri neşr olunur her şeyden bâhis

Menteşe gazetesinin ilk sayısının ilk sayfası. (30 Haziran 1919)

Türk gazetesidir.” İmtiyaz sahibi Hafız Sabri olan Menteşe'nin Yazı İşleri Müdürü M. Emin Kamili'dir. Gazetenin idarehanesi, İstanbul Oteli'nde Yeni Hayat Kulübü'nde idi. Adresi, “Muğla'da, Menteşe” olan gazetenin fiyatı 100 para idi.

Menteşe gazetesindeki haberlerin özeti şöyledir:

30 Haziran 1335

Gazete ilk sayısında imzasız bir “Arz-ı Meram” başyazısı yayımlamıştır. Türklerin, Asya kıtasının en eski ve şerefli milleti olduğunun inkâr edilemeyecek bir gerçek olduğu ifade edilmiştir. Çin'den Akdeniz'e kadar uzanan bir kıtanın asli sahibi olan Türklerin Anadolu'daki varlığının çok eskilere gittiği hatırlatılarak bu vesileyle Menteşe Beyliği'ne göndermede bulunulmuştur. Bu yazıdan gazetenin adının neden Menteşe olduğu da anlaşılmaktadır. Menteşe'nin milletin menfaatlerini savunan bir yayın politikası takip edeceği ve millî menfaatlere aykırı hareketleri tenkit edeceği yazının sonunda dile getirilmiştir.

Bu sayıda birinci sayfada “Ahval-i Siyasiye” başlıklı haber yer almaktadır. Yunan saldırılarının haksızlığına ve vehametine dikkat çekilen yazıda Avrupalı devletlerin haksız ve mesnetsiz iddialarla İzmir, Aydın ve çevresini Yunanlara vermesi şiddetle eleştirilmiştir. Her geçen gün artan işgallerle Türklüğün sonunun getirilmeye çalışıldığı, bu nedenle dikkatli olmak gerektiği ifade edilmiştir. Yunan işgali karşısında büyük bir tepkinin ortaya çıktığı ve bu tepkinin her geçen gün arttığı, bu kapsamda Muğla'dan da tepkilerin yükseldiği bildirilmiştir. Yunanlıların her geçen gün işgal topraklarını genişlettiği, Aydın vilayetinde yaptıkları fenalıklardan ötürü Türklerin göç ettiğine değinen gazete, uyurken bile derin uykuya dalmadan teyakkuz halinde olunması gerektiğini yazmıştır. Gazetenin dördüncü sayfasında “Havadis-i Mahalliye” başlığı altında Muğla ve Aydın vilayetinin diğer bölgeleri hakkında haberlere yer verilmiştir.

3 Temmuz 1335

Bu sayıda Yunanlıların Anadolu'ya gönderilmesi ve Yunan emelleri anlatıldı. Yine bu sayıda Anadolu'daki Yunan işgallerine karşı gösterilen “tezahürat-ı milliye” hakkında bilgi verildi. Türk halkının İstanbul'daki İtilaf Devletleri Yüksek Komiserlerine protesto telgrafları gönderdiği haber yapıldı. Gazetenin bu sayısında Menemen Katliamı hakkında da bir habere rastlanmaktadır. İzmir'i işgal eden Yunan kuvvetleri üç koldan Anadolu içlerine doğru ilerlemeye başladı. Yunan işgalini genişleten bu kuvvetlerden bir kol 12 Haziran 1919 günü Bergama'yı da işgal etti. Bergama'da tutunamayan Yunan birlikleri geriye çekilirken, 16-17 Haziran 1919 gecesi Menemen'de, aralarında Kaymakam Kemal Bey'in de bulunduğu pek çok Türkü katletti. Menteşe, Menemen Katliamını “Menemen'de başta kaymakam olduğu halde ahaliye Yunanlılar tarafından katliamlar yapılıyor ve beşikteki çocuklar bile pek fecî şekilde süngülerden geçiriliyor” diye özetledi. “Yunan Cesareti!” başlıklı başka bir haberle, Yunanlıların işgal bölgelerindeki siyasetleri alaycı üslupla anlatıldı. Bu başlık altında verilen önemli bir haber, Yunan işgalinin genişlemesi tehlikesi karşısında Denizli, Burdur ve Isparta merkez ve ilçelerinde Kuvayımilliyeye birlikleri oluşturulduğu ve bu birliklerin Aydın'a ulaştığı okuyuculara iletildi.

Bu sayıda, ikinci sayfada M. Cemal imzasıyla “Liva'nın Ahval-i Ziraiyesine Dair Haberler” başlığıyla Muğla'daki tarımsal faaliyetler hakkında bilgiler verilmiştir. Haberde Muğla'ya yeterli derecede yağmur yağdığı ancak işlenecek arazinin azaldığı haber yapılmıştır. Aynı haberde Bodrum'a yağın dolunun arpa mahsulüne zarar verdiği belirtilmiştir. Kentte etkisini gösteren bir tür mantar hastalığı nedeniyle üzüm rekoltesinde düşüş beklendiği aktarılarak hububat fiyatları hakkında da bilgilere yer verilmiştir. Bu haberde patates üretimi ve patatesten faydalanılarak yapılacak yiyeceklerle

ilgili açıklama yapılmıştır. Bu sayıdaki “İstihbarat-ı Hususiyemiz” başlığıyla Menteşe sancağındaki gelişmeler hakkında bilgilere rastlanmaktadır. Bodrum’a gelen Yunan subay ve askerlerin yakalandığını ve vapurla Yunanistan’a iade edildiği bildirilmiştir. Bir başka haberle Rodos’tan ayda üçer defa Marmaris ve Güllük iskelelerine vapurların işletildiği, bu vapurların şimdilik İtalya ordusu tarafından kullanıldığı ve her sınıf yolcu ve eşya kabul edileceği duyurulmuştur

6 Temmuz 1335

Birinci sayfada “Zavallı Aydın ve Aydınlılar” başlıklı makalede Yunan birliklerinin Aydın’ı işgal süreci anlatılmıştır. Yunanlıların Aydın’ı işgalinin, tıpkı İzmir’in işgali gibi haksız olduğuna dikkat çekilirken işgal sırasında yaşanan katliamlar, halkın camilerde ateşe verilerek yakılması ve onlarca insanın öldürülüşü anlatılmıştır. Yunan işgalinin Aydın’da büyük tahribat yarattığını belirten gazete, Kuvayimilliyeye birlikleriyle Yunan kuvvetleri arasında yaşanan çatışmadan da “Aydın’ı Tahliye” başlığı altında söz etmiştir. Bu haberde yaklaşık iki saatlik saldırı sonrasında şehri ele geçiremeyeceğini anlayan Yunan ordusunun geri çekildiği, ancak Mutasarrıf Abdurrahman Bey ile diğer önde gelen kişileri beraberinde götürdüğü anlatılmıştır. Bu sayıda “Medeniyet Utansın” başlığı altında ise Yunan askerlerinin katliamlarından iki örnek verilmiştir. Haberde Yunan askerlerinin, icra memuru iki genci kollarından birbirine bağlayarak ve diri diri yaktıkları ve bir genç kıza da tecavüz ettikten sonra işkence ederek öldürdükleri haber yapılmıştır. Yine aynı sayıda Kuvayimilliyeye birliklerinin Aydın’dan çekilmesinden sonra şehri tekrar işgal eden Yunan kuvvetlerinin yaptığı “Yunanlıların Tekrar Avdeti” başlıklı haberin konusudur. Haberde, Yunan ordusunun şehre taarruzuyla Müslüman halkın Çine ve Nazilli’ye göç ettiği bildirilmiştir. Müslüman ahalinin zor şartlar altında olduğu ifade edilerek Hilal-i Ahmer aracılığıyla un ve ekmeğe başta olmak üzere ihtiyaçların karşılandığı ifade edilmiştir. Göçmenlere yardım etmek için harekete geçen Menteşe sancağı ve bağlı yerlerde yardımlar toplandığı ve bu bağlamda Marmaris’ten 14 bin kuruşluk yardım gönderildiği paylaşılmıştır. “Havadisât-ı Mahalliye” kısmında bölgede benzerlerine sıkça rastlanan bir haber dikkat çekmektedir. Kuvayimilliyeye adını kullanan çetelerin ortaya çıktığı ve halkı soydukları bildirilerek ayrıntılara geçilmiştir. Habere göre bu olaylardan birisi de Turgut nahiyesinde yaşanmış, Bozüyük Jandarma Kumandanı olayı duyar duymaz harekete geçerek on dört kişi oldukları belirlenen çete mensuplarından dokuzunu yakalamıştır. “Harici Haberler” kısmında Paris Barış Konferansı’ndaki gelişmeler haberleştirilerek İtilaf Devletleri ile Almanya arasında barış antlaşmasının imzalandığı bildirilmiştir. Bu sayıda ilginç bir ilana yer verilerek Muğla’da damızlık aygırın satışa çıkarıldığı duyurulmuştur.

10 Temmuz 1335

İlk sayfadaki başyazıda, Aydın vilayetinde genişleyen Yunan işgaline karşı ses yükseltmek için imza toplama kampanyası başlatılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. “Alçak Yunanın Yaptıkları” başlıklı haber Yunanlıların işgal ettikleri toprakları tahrip ettiği, onlarca insanın hayatını kaybettiği ve hayatta kalanlarınsa sefil bir durumda olduğu anlatılmıştır. Muhacirlerin durumunun kötü olduğuna dikkat çekilirken Menteşe Mutasarrıfı Hilmi Bey’in göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı özveriden övgüyle bahsedilmiştir. Bu sayıda “İtalyanların İnsaniyeti” başlığıyla İtalyanların Menteşe yöresindeki varlıklarına dönük değerlendirmeler yapılmıştır. Halkın, Menteşe sahillerinin de dâhil olduğu geniş bir kesimi işgal etmelerine rağmen İtalyanlara Yunana göre daha olumlu baktığı belirtilmiştir. İtalyanların, Aydın’ın işgalinden sonra kendi işgal bölgelerine geçen halka yardımlarından söz edilirken bilhassa Çine’ye gelmiş olan mültecilere verilen sağlık hizmetlerinden şükranla bahsedilmektedir. İtalyanların yardımlarının Müslümanlar tarafından memnuniyetle karşılandığı ve halkın, memnuniyet ve takdirlerini Milas’taki İtalyan komutana iletmediği bilgisi verilmiştir. “Aydın’a Dair” kısmında, Yunanlıların beraberlerinde götürdüğü Mutasarrıf Abdurrahman Bey’den herhangi bir haber

alınmadığı ve eşraftan İzzet Bey ile ceza hâkimi kâtibi ve savcının feci şekilde öldürüldüğünün tespit edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca, Germencik nahiyesinde altı gencin organlarının kesilmiş bir şekilde öldürüldüğü, Köşk'te de nahiye muallimi Mehmet Efendi'nin beş kişilik ailesinin feci şekilde katledildiği aktarılmıştır.

13 Temmuz 1335

Menteşe gazetesinin beşinci sayısında M. Reşid imzalı “Zulüm ve Tazyikin Neticesi İsyandır” başlıklı makale ilk sayfada yer almaktadır. “Ey millî varlığımıza kast eden, hakkımızda en kanlı kötülükleri reva gören adi insanlar, azgın Yunanlılar” diye başlayan makalede çok sert bir dil kullanılmıştır. Yunanlıların önce Rumeli’de şimdi de Anadolu’da yaptığı katliamlar anlatılırken sorumluluğun düvel-i muazzamada olduğuna dikkat çekilerek onlara şöyle seslenilmiştir: “Görüyorsunuz ki, Yunanlıların vatanımız üzerinde ayak bastığı yerlerde isyanlar başladı. İzmir ve havalisini kana buladıktan sonra yeşil Aydın’ı harabeye çevirdiler. O mamur yurdumuzda taş taş üstünde kalmadı. Baykuşlar bile tüneyecek yer bulmayacak....” Bu sayının ikinci sayfasında dikkat çekici bir habere yer verilmiştir. Genel itibarıyla Anadolu’nun yerli Rumları, Yunan askerleriyle birlikte hareket ederek yüzlerce yıl birlikte yaşadıkları Türklere karşı her türlü kötülüğü yaptı. Bununla birlikte vicdan sahibi yerli Rumların da bulunduğunu ve yaşananlardan son derece rahatsız olduklarını belirtmeliyiz. Mentеше’deki “Aydın Rumlarının Sulh Konferansı’na Müracaatı” başlığı altında verilen haber de buna bir örnektir. Aydın’daki Rumlardan bazıları 2 Temmuz 1919’da Paris’e İtilaf Devletleri başkanlarına gönderdiği mektupta durumu tarafsız bir şekilde izah etmiştir. “Osmanlı Devleti himayesinde yaklaşık 600 yıldır huzur içerisinde yaşadıklarını ve bu zaman içerisinde Türkler ile herhangi bir sıkıntı yaşanmadığını, zenginleştiklerini” belirterek Yunan ordusunun Aydın’da yaptığı tahribatı şikayet etmiştir. “Dâhili Haberler” başlığı altında İzmir’in işgali sonrasında Yunanlıların sıkıyönetim ilan ettiği İzmir’de halkın zor durumda olduğundan söz edilmiştir. Aydın, Söke ve İzmir’de köylerin ateşe verildiği, sadece Aydın’dan Aziziye’ye kadar kırk köydeki Müslümanların camilere doldurulup servetleri alındıktan sonra katledildikleri, evlerin de Yunan birlikleri tarafından talan edildikten sonra ateşe verildiği haberleştirilmiştir. Aynı yerde Milas’ta İtalyanların da ikamet ettiği Rum mahallesinde, kaza ile yangın çıktığı ve yirmi hanenin yandığı aktarılmıştır. Başka haberlerde ise Aydın’daki bazı Rumların Yunan ordusuna gönüllü olarak katıldığı, Çine Kaymakamlığı tarafından bildirildiğine göre, İtalyan askerlerinin teşebbüsü nedeniyle Yunan ordusunun Menderes Nehri’nin kuzeyine çekildiği ve Çine’ye gelen muhacirlere İtalyan askerlerinin yardım ettiği de bilgileri verilmiştir.

17 Temmuz 1335

İki sayfa olarak yayınlanan gazetenin bu sayısındaki en önemli haber “Havadis-i Müteferrike” başlığıyla verilen sıkıyönetim ilanıdır. Muğla Mutasarrıflığı tarafından ilan edilen sıkıyönetim kısmen sadeleştirdiğimiz bildiriyle duyuruldu: “Menteşe livasının merkezi olan Muğla kasabasında kanuni hükümlere dayanılarak kurulan Divan-ı Harb-i Örfi, bugünden itibaren vazifesine başlamıştır. Geceleri saat alaturka iki buçuktan sonra sokaklarda gezmek ve umumi mahallerde bulunmak yasaklanmıştır. Mahalli halktan mazereti nedeniyle kasaba içinde bir yerden başka bir yere gitmek zaruretinde bulunanlar mensup olduğu mahallenin müfrezesinden alacakları vesikayla ve elinde fenerle gidebileceklerdir. Yürürlükteki mevzuata uymayanlarla suç işleyenler ve suç işlemeye sebebiyet verenler adı geçen mahkemeye sevk olunarak bu gibiler hakkında kanunların hükmü tatbik edilecektir. Herkesin kanuna aykırı ve asayışı bozacak hareketlerden kaçınmaları ve devriyeler tarafından, her nerede olursa olsun, tesadüf edilen kişiler ‘Dur’ emrine itaat etmediği takdirde silah kullanılacağı beyan olunur.”

21 Temmuz 1335

Menteşe gazetesinin yedinci ve son sayısı iki sayfa olarak 21 Temmuz 1919 Pazar günü yayımlandı. İlk sayfasında yer alan “Makale-i Mahsusa”da son gelişmeler irdelendi. 17 Temmuz’da Marmaris’ten alınan bir telgrafa ve Aydın’dan alınan haberlere yer verildi. “İstihbarat-ı Hususiye” başlığı altında gazetenin bölgeyle ilgili elde ettiği haberler yayımlandı.

Bu sayı Mentese’nin son sayısı oldu. 21 Temmuz’daki sayının yayımlanmasından iki gün sonra 23 Temmuz 1919’da İtalyanlar Muğla’yı işgal etti. Türk kaynaklarına göre İtalyanlar gazetenin yayımlanmasına izin vermedi. Şahıs arşivlerden elde edilen bilgilere göre Mentese’yi çıkaranlar da artık serbestçe gazete çıkaramayacaklarını düşündükleri için gazetenin yayımlanmamasına karar verdi. Bu kaynaklara göre Mentese Mutasarrıfı Serficeci Hilmi Bey, gazetenin son sayısını yayımlamayı düşündükleri 24 Temmuz günü çıkması gereken gazetede bu kararlarını duyuracakları bir makale hazırladı. Şahsi arşivden alınan bu makalenin sonunda gazetenin yayımlanmayacağına şu şekilde duyurulması planlanmıştı: “Hakkı izhar etmek üzere intişar eden Mentese, vazifesini bihakkın ifa edemeyeceği kanaatiyle ihtiyar-ı sükut eder ve muhterem karilerine arz-ı veda eyler.”

Mevlüt ÇELEBİ

KAYNAKÇA

ÇELEBİ, Mevlüt, “Menteşe Gazetesi”, **Tarih ve Toplum**, Cilt: XIX, Sayı: 112 (Nisan 1993), s. 223-225.

ÇELEBİ, Mevlüt, “Millî Mücadele Döneminde Muğla”, **Millî Mücadele’nin Yerel Tarihi 1918-1923**, C. 2: Denizli-Isparta-Burdur-Antalya-Muğla, Ed: Mustafa Göleç, Zeynep Kevser Şerefoğlu ve İlhami Danış, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 2023, s. 305-370.

ÇELEBİ, Mevlüt, **Millî Mücadele Döneminde Türk İtalyan İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2002.

KIYANÇ, Sinan-KORKMAZ, Erdal, “Millî Mücadele Döneminde Muğla ve Çevresindeki Gelişmelerin Mentese Gazetesi Üzerinden Değerlendirilmesi”, **Belgi**, Sayı: 28 (Yaz 2024/II), s. 23-47.

Menteşe; 30 Haziran 1335; 3, 6, 10, 13, 17, 21 Temmuz 1335.[1]

TÜRKEŞ, Ünal, **Kurtuluş Savaşı’nda Muğla**, Yelken Matbaası, İstanbul 1973.

[1] (YN) Mentese gazetesinin orijinal sayıları şu ana kadar bulunamamıştır. Doktora tezimizi hazırlarken ve sonraki yıllarda gazetenin sayılarının Ankara Millî Kütüphane’de olduğunu tespit etmiştik. Katalogda yer alan gazeteyi incelemek için defalarca müracaat ettiğimiz halde gazetenin yerinde olmadığı ifade edilmişti. En sonunda da gazetenin sayılarının kaybolduğu cevabıyla karşılaşmıştık. Muğlalı gazeteci Ünal Türkeş’te gazetenin sayılarının fotokopileri bulunmaktaydı. Biz de kendisinden aldığımız fotokopilerden faydalanmıştık. Merhum Ünal Türkeş yaptığımız görüşmelerde kendisinin gazeteyi Ankara Millî Kütüphane’de gördüğünü ve fotokopilerini oradan temin ettiğini söylemişti.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mentese-gazetesi/?pdf=7683> adresinden erişilmiştir